

VINTERSTRÖMSTARAR I LINDE

KOMMUN 1982-85

Jan-Erik Melinsetgen

Vintern 1981-82 utlyste Västmanlands Ornitologiska Förening (VOF) sin andra januariinventering av landskapets strömstarar. I hela landskapet räknades då totalt 156 ex, däruv 25 ex inom Ländsbergs kommun. Resultatet av inventeringen finns publicerad i "Räglar i Västmanland 13(1982):49-55" (Eriksson & Johansson). Även påföljande vinter räknades landskapets strömstarar men resultatet blev denna gång mycket mager beroende på den milda vintern med isfria vattendrag och stor vattenföring vilket försvårade inventeringen. Så faktogs t.ex inga strömstarar alla inom Ländsbergs kommun.

Även om ingen ytterligare landskapsomfattande inventering av övervintrande strömstarar har utlysts har besök gjorts till aktuella strömstarlokaler inom Länds kommun även 1984 och 1985 och det är resultatet av dessa besök som här skall redovisas.

Allmänt

Strömstaren har traditionellt sett ansetts som en stam- eller strykfågel men nyare studier har visat att arten i många fall flyttar över 100 mil från sina häckningslokaler. Den dominerande ströckriktningen är sydostlig och många av våra övervintrande strömstarar kommer troligen från de norska fjälltrakterna.

De första strömstararna brukar anlända till våra trakter under senare tredjedelen av oktober. I december har förhållningarna passerat och endast de övervintrande finns kvar på våra breddgrader. Antalet strömstarar på övervintringsplatserna brukar vara tämligen konstant men på grund av t.ex kyla kan nya toppar uppstå då nya strömstarar kan ansluta sig från mindre tillfrusna vattendrag.

Det finns dock inga tecken på att temperaturen i sig skulle ha någon större inverkan på antalet övervintrande strömstarar. En mera betydelsefull faktor är istället vattensståndets variation på de aktuella förströckorna.

Många strömstarar förölyckas dock under de svåraste vintermånaderna. Underökningar i Västerbotten visar t.ex att det tycks vara de gamla fåglarna som klarar sig bäst medan ungfågeln antingen går under eller flyttar vidare till andra områden. I mitten av april har de flesta strömstarar dragit vidare igen till sina häckningsplatser.

Att strömstaren håller vinterrevir är numera klarlagt även om detta är mera utpräglat i mindre vattendrag där tillgången på föda är mera begränsad. I Väst- Sverige har man funnit tecken om 1,2 strömstarar/km åsträcka.

Vinterrevistroken är tämligen hög hos strömstaren. Man har kunnat visa att i genomsnitt 20% av fåglarna återkommer till samma övervintringslokal.

Resultat

Örebro län är rikt på sjöar och vattendrag och framförallt i de mindre vattendragen finns här för södra Mellansverige ovanliga fallhöjder vilka utnyttjats av människor sedan lång tid tillbaka. Inom vår kommun dominerar Arbogaåns avrinningsområde. Arbogaåns huvudflöde mellan Väringen och Norrsjön är t.ex utbyggd i hög grad och endast 5-10% av fallhöjden återstår. Där man däremot till de mindre vattendragen t.ex inom Sverkestaån mellan Arbogaån och Börnogen återstår nära 30% av fallhöjden.

Uppgifter om de aktuella förströckorna har till stor del hämtats ur Länsstyrelsens publikation "Damminventering mm 1980 i Örebro län. Del 6 Allmän naturinventering av förströcker. 1981:8".

Aktuella inventeringsområden

1. Frövåfors. Arbogaån. Öppet forande vatten vid järnvägsbron, kraftstation och Frövåfors bruk. Vid Segelväns ("Gjörklunds") och Strömstorps fryser är till under de kallare perioderna. Ingen strömstare inventeringshelgen, dock i ex hela december samt i ex vid kraftstation 9.1.1985 (JM).
1982: EJ, 1984: EJ, 1985: EJ
2. Värtingen-Ringaby. Arbogaån flyter här utan förströcker men är på grund av livliga vattenföring isfri de flesta vintrar i stort sett i hela sin längd. Övervintrande ånder och sångsvanar ses varje vinter.
1982: IA, Ohn, JT, 1984: JM, 1985: JM
3. Forsätter ("Vassbron"). Arbogaåns ena arm omedelbart norr om Ringaby finns en kortare förströcka som lätt kan studeras från Ländsvägsbron.
1982: IA, Ohn, JT, 1984: JM, 1985: TE, TP, PS, MK m.fl
4. Ringaby-Öppbo. Arbogaån. Öppet vatten nedanför Ringaby, dock otkomligt från vägen. Genom regleringen öppet vatten i anslutning till vattenregleringsdammar och kraftverk vid Öppbo bruk och vid Rymningefors.
1982: JT, 1984: TE, TP, 1985: TE, TP, PS, MK m.fl
5. Pellingsbro kyrka. Åselingen (150 meter). Kort förströcka i den i övrigt ingrifvande Åselingen.
1982: JM, 1984: JM, 1985: JM
6. Pinnåkers kursgård. Pinnåkerån (500 meter, fallhöjd 18 meter). Vid Pinnåkers åns utlopp ur sjön Öppbo delar ån sig upp i tre olika åror. Den östra åroren är den ursprungliga, men är numera smal och mycket blockig. Relativt låg vattenföring. Den 27.2.1983 iaktogs 3 strömstarar och kända den 29.5 var ett ex kvar på platsen. Någon häckning kunde ej konstateras (Sven Larsson).
1985: JM
7. Sverkesta. Sverkestaån (400 meter). Vackert utbildad förströcka trots att det omgivande landskapet är flackt. Forsen helt opåverkad av ingrepp. Däremot är vattenkvaliteten påverkad av det uppströms liggande Rockhammars bruk. Ingen strömstare inventeringshelgen, dock i ex den 5.1.1985 (JM, JOK) 1984: JM, 1985: BD
8. Sånga-Rockhammar. Sverkestaån. Öppet vatten i anslutning till dammar och dammluckor vid Sånga, Stenby, Stensta och Jägersthus. Den mycket dåliga vattenkvaliteten från Rockhammars bruk inverkar med all sannolikhet mycket negativt. Vid Stensta är de yttre förutsättningarna annars goda.
1982: Oh, 1984: Oh, 1985: BD

9. Hochhammar-Räffalla. Sverkestån. Här finns två egentliga forsströcker vid Gröden Kärrbohammar (200 meter) och omedelbart norr det sk Kärrbohammarströket (60-70 meter) samt vid Övre Käffalla intill landsvägen och cirka 400 meter söderut där två fåror rinner på var sida om en stor holme. Inga strömstavar 1982 och 1985, dock iaktogs 2 ex den 12.3.1981 (Jv). 1982: SOB, 1985: PE
10. Gröbo-Nyhammar. Sverkestån. Mellan Sundbobruk och Hällåmmen finns sex olika delforsar av likartad karaktär, korta, grunda och fannska flacka. Vid Nedre försen smälner ån av till mindre än 10 meter och på en sträcka av 150 meter tas hela höjdskillnaden (6m) mellan Strålsjön och Gålsjön ut. Forsströcken vid Övre försen är uppdelad i fyra separata delforsar åtskilda av lögnavattenspartier. Nästa fors finns vid Bengshyttan följt av två forsparter vid Spånåden, dels intill Sjulva torpet, Spånåden, dels ca 200 meter norrut. Den norra forsströcken vid Nyhammar är längre och i nedre delen brantare än de flesta andra forsar i Sverkestån. Den södra försen är kortare och mera påverkad. 1982: PA, 1984: PA, 1985: PA
11. Östra Kvarn, Grimsö, Kvarnån. Ett smalt vattendrag, vid hög vattennivå endast snabbt strömande vatten, fors vid lägre vattennivå. Nedströms en mera välutvecklad forssträcka. 1982: PA, 1984: PA, 1985: PA
12. Hägerriks. Mellan sjöarna Norrmogen och Sörmogen öppet vatten vintertid. 1982: PA, 1984: PA, 1985: PA
13. Gammelbo. Sandån. Ströcken mellan Nedre Sandåhörn och Nykelbäcken (7,5 km, fallhöjd 95 meter) är i så gott som hela sin längd forsende, åtminstone vid hög vattennivå. Den är så gott som helt orörd vilket gör den till en av länet förnkästa forsvatten. 1982: PA, 1984: PA, 1985: PA
14. Dylta Kvarn. Dyltån. Tidigare fanns nedströms Dylta Kvarn en forssträcka som egentligen bestod av fem forsar, den längsta ca 200 meter lång. Idag öppet forsende vatten i anslutning till regleringsdammen vid Dylta Kvarn. 1982: IS, 1984: JK, JA, 1985: AB
15. Ländesjön-Björksjön. Delkarlsyttån. Två små forsströcker, dels vid LIAB (Påksmarrforsen), dels vid Vassbrofallet cirka 100 meter söderut. 1982: MA, 1984: MA, 1985: MA
16. Östra Bor. Borån. Vid Kvarrtorp norr om Östra Bor finns en damm och en underfors cirka 130 meter lång. Dessutom forsende vatten vid Ländesjöbron. 1982: MA, 1984: MA, 1985: MA
17. Vedevåg-Borsån. Nedanför dammluckorna vid Ländesjöbron forsende vatten. Ojämna vattennivå. 1982: MA, 1984: MA, 1985: MA
18. Danshyttan. Danshyttån. Vid Danshyttan en ca 600 meter lång fors utan lögnavattenspartier. 1982: TR, 1984: TR, 1985: TR
19. Hammarbacken. Hammarbackån. Forsen sträcker sig från Gransjöns utlopp. Trots låg vattennivå har den tack vare fallhöjden (över 20 meter) utbildat en fin fors. 1982: TR, 1984: TR, 1985: TR
20. Kyberget. Danshyttån. Öppet vatten mellan Dammsjön och Gransjön. 1982: TR, 1984: TR, 1985: TR
21. Stora Kvarn. Stora. Forsen vid Stora Kvarn är den enda kvarvarande oreglerade fors i Stora. Tidigare har här häckning av strömstare ägt rum. 1982: OA, 1985: OA
22. Vasselhyttan. Stora. Krån Flöjosen i norr till Nabben i söder är det

öppet vatten åtminstone sydväst Hästån samt vid Fjögfors. Dessutom i området norr om Strömsborg samt i den kanal som är belägen ca 250 meter väster om Bengtsborg och i en söder om kanalen (från kraftverket ner till Nabben). 1982: IA, OAn, 1984: IA, OAn, 1985: IA, OAn

Rapportörer: I=Ingvar Andersson, OAn=Olle Andersson, OA=Ola Almqvist, PA=Per Anglert, AB=Anders Backström, MA=Mats Andersson, JA=Jerry Andersson, BD=Bo Dahlerö, TB=Thomas Everlid, PE=Peter Eriksson, SOB=Sven-Olof Eriksson, OH=Ole Hägerriks, EJ=Erik Jansson, MK=Magnus Köpman, JK=Jan-Erik Palmstigen, JOK=Johan Kallstigen, TR=Thomas Rydén, PS=Peter Stårling, IS=Ismart Sandberg, J=Jan Gimre, TP=Tony Persson.

	1982	1984	1985	
16-17/1	14-15/1	12-13/1		Summa
1. Provfors	1	3	0	4
2. Varingen-Ringaby	3	0	0	3
3. Forsätter	1	0	5	6
4. Ringaby-Opboga	0	1	1	2
5. Fellingsjö kyrka	0	0	0	0
6. Flinåkers karegård	-	-	1	1
7. Sverkesta	-	0	0	0
8. Spånå-Hochhammar	0	0	0	0
9. Hochhammar-Käffalla	0	-	0	0
10. Gröbo-Nyhammar	1	4	5	10
11. Östra Kvarn	0	1	1	2
12. Hägerriks	1	0	1	2
13. Gammelbo	2	3	2	7
14. Dylta Kvarn	1	0	1	2
15. Ländesjön-Björksjön	1	3	1	5
16. Östra Bor	2	1	1	4
17. Vedevåg	1	0	0	1
18. Danshyttan	0	0	0	0
19. Hammarbacken	3	1	0	4
20. Kyberget	1	0	1	2
21. Stora Kvarn	2	-	1	3
22. Vasselhyttan	5	4	6	15
SUMMA	25 ¹⁾	21 ²⁾	27 ³⁾	73

1) Snörikt och kallt, mycket tillfruset 2) Snöfattigt, lågt vattensstånd och tillfruset 3) Snöfattigt, högt vattensstånd och tillfruset.

Januariinventeringen visar att Ländesjöns kommun håller en övervintrande stam av strömstare på mellan 20-30 individer. Totalt sett finns dock säkert ytterligare exemplar eftersom samtliga öppna vattendrag ej har besökts. Tillfälligtvis ses strömstare även i förhållandevis lugna och små vattensystem. Några platser som i framtiden bör besökas med avseende på övervintrande strömstare är 1) Hyttbäcken mellan Påsån och Usken 2) Hammarbäckens intill Konsttorpet i Stripa samt 3) Kolsjön mellan Iså och Kolsjön. I samband med en VOP-ekurs i Kloten sågs en strömstare vid Korälångsmåla vid St Korälången norr om Hammarriksn den 18.3.1978 så väntas det chans att hitta ytterligare strömstarelokaler inom kommunen.